

J • ENSUU

VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	4
2	JOENSUUN TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	4
3	VAMMAISPOLITIikkaa OHJAAVAT SOPIMUKSET, SÄÄDÖKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET	5
3.1	YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja	5
3.2	YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2018-2019	6
3.3	Yhdenvertaisuuslaki	6
3.4	Kuntalaki	7
3.5	Vammaispalvelulaki	7
3.6	Laki kehitysvammaisten erityishuollosta	8
3.7	Laki omaishoidon tuesta	8
3.8	Viittomakielilaki	8
3.9	Rakentamista koskevat säädökset	9
3.10	Saavutettavuusdirektiivi ja laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta	9
4	JOENSUUN KAUPUNGIN VAMMAISNEUVOSTO	10
5	VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TEEMAT JA KESKEISET PERIAATTEET	12
6	VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN KONKREETTISET TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-ESITYKSET	13

6.1	Vammaispalvelut.....	13
6.2	Omaishoito.....	16
6.3	Asuin- ja toimintaympäristön esteettömyys.....	16
6.4	Vapaa-aikatoimintojen saavutettavuus	20
6.5	Koulutus ja työllistäminen.....	22
6.6	Viestintä	25
7	SEURANTA.....	25
	Joensuun kaupungin vammaisneuvosto	26
	Vammaisalan toimijoita	26
	Kirjallisuutta.....	26

1 JOHDANTO

Vammaispoliittisesta ohjelmasta ja sen sisällöstä ei ole säädöksiä tai määräyksiä. Tässä Joensuun kaupungin vammaispoliittisessa ohjelmassa kerrotaan keskeisistä vammaispolitiikkaa ohjaavista sopimuksista, säädöksistä, määräyksistä ja ohjeista sekä linjataan ne teemat, periaatteet, tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet, joilla kaupungissa vahvistetaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Lisäksi tässä ohjelmassa on kerrottu niistä asioista ja toimintatavoista, jotka on koettu hyviksi ja myös havaituista epäkohdista.

Tämän vammaispoliittisen ohjelman on valmistellut kaupungin vammaisneuvosto ja hyväksynyt kaupunginhallitus. Tämä on kaupungin kolmas vammaispoliittinen ohjelma.

2 JOENSUUN TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Joensuu on väkiluvultaan Suomen 12. suurin kaupunki noin 77 000 asukkaallaan ja kasvava Pohjois-Karjalan maakuntakeskus.

Kaupungin kokonaispinta-ala on 2 751 neliökilometriä. Joensuu on pinta-alaltaan Suomen 24. suurin kunta. Kaupunki käsittää kantakaupungin lisäksi laajat maaseutualueet Enossa, Kiihtelysvaarassa, Pyhäselässä ja Tuupoväärassa.

Joensuun merkittävimpiä ominaispiirteitä ovat alueen infrastruktuurin monimuotoisuus, väestötiheyden suuret alueelliset vaihtelut, väestön ikääntyminen, pitkät välimatkat ja kaupungistuminen ydinkeskustan alueelle.

Joensuun kaupungin vammaispalvelut tuottaa Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä Siun sote. Vammaispalvelujen sosiaalityön ja palveluohjauksen toteuttamisessa kaupunki on jaettu kuuteen alueeseen, joista

neljä on kantakaupungin alueella sekä lisäksi Eno muodostaa oman ja Kiihtelysvaara, Pyhäselkä ja Tuupovaara yhdessä muodostavat oman alueensa.

Tärkeitä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden palvelujen tuottamisessa on, että palvelut tuotetaan tasalaatuisina kaupungin kaikissa osissa ja että havaittuihin epäkohtiin puututaan välittömästi.

3 VAMMAISPOLITIikka OHJAAVAT SOPIMUKSET, SÄÄDÖKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET

3.1 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty YK:n yleissopimus ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja tulivat Suomessa voimaan 10.6.2016. Yleissopimuksen tarkoituksena on taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista.

Yleissopimuksen mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Yleissopimus korostaa siis ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä yhteiskunnan esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Yleissopimus korostaa myös vammaisten henkilöiden ja heitä edustavien järjestöjen osallistumista heitä koskevaan päätöksentekoon.

3.2 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2018-2019

Kansallisessa toimintaohjelmassa määriteltiin ne toimenpiteet, joilla yleissopimuksen täytäntöönpanoa edistettiin eri hallinnonaloilla ensimmäisellä toimintaohjelmakaudella 2018-2019.

Toimintaohjelman tekemisestä vastasi sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE.

Toimintaohjelmassa on lueteltu pitkän aikavälin ja toimintaohjelmakauden toimenpiteet

- osallisuuden
- yhdenvertaisuuden
- tietoisuuden ja tietopohjan
- esteettömyyden ja saavutettavuuden
- itsenäisen elämän ja osallisuuden
- itsenäisen liikkumisen oikeuden
- yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien
- kuntoutuksen ja terveyspalveluihin pääsyn
- yhdenvertaisen työllistymisen ja työn saannin
- riittävän elintason ja sosiaaliturvan sekä
- kulttuuri-, virkistys-, vapaa-ajantoimintaan ja urheiluun osallistumisen vahvistamiseksi.

Noin puolet toimenpiteistä toteutuivat kokonaan ja puolet osittain.

3.3 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä seuraavilla perusteilla: ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy.

3.4 Kuntalaki

Kuntalain 28 §:n mukaan kunnanhallituksen on asetettava vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi vammaisneuvosto. Vammaisneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen tai yhdistetty toimielin vanhusneuvoston kanssa. Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee olla vammaisneuvostossa riittävä edustus.

Vammaisneuvostolle on kuntalain mukaan annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

3.5 Vammaispalvelulaki

Vammaisella henkilöllä on oikeus vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin, jos hän ei saa elämässään riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia sosiaalihuoltolain tai muun lain nojalla. Kotikunta vastaa palvelujen järjestämisestä.

Vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada seuraavia vammaispalvelulain mukaisia palveluja:

- kuljetuspalveluja
- palveluasumista
- henkilökohtaista apua
- päivätoimintaa
- asunnon muutostöitä
- saada asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita.

Määrärahasidonnaisia palveluja ja tukitoimia vammaispalvelulaissa ovat:

- kuntoutusohjaus
- sopeutumisvalmennus

- korvaus päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavista välineistä, koneista ja laitteista
- korvaus ylimääräisistä vaatekustannuksista
- erityisravintokustannukset
- muut vammaispalvelulain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeelliset palvelut ja tukitoimet.

3.6 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta

Kehitysvammalaissa on säädökset erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja.

Kehitysvammalain mukaan erityishuoltoon kuuluvia palveluja ovat mm. terveydenhuolto, kuntoutus ja toiminnallinen valmennus, työtoiminnan ja asumisen järjestäminen sekä henkilökohtaisten apuvälineiden järjestäminen.

3.7 Laki omaishoidon tuesta

Omaishoidon tuen myöntämisedellytyksistä ja sisällöstä säädetään laissa omaishoidon tuesta.

Omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen taikka vammaisen tai sairaan henkilön hoitamista omaisen tai muun läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki on harkinnanvarainen sosiaalipalvelu, jota järjestetään sitä varten varattujen määrärahojen puitteissa.

3.8 Viittomakielilaki

Viittomakielilain tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista.

Lain mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Viranomaisella tarkoitetaan tässä laissa tuomioistuimia ja muita valtion viranomaisia, kunnallisia viranomaisia, itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia ja eduskunnan virastoja.

3.9 Rakentamista koskevat säädökset

Rakentamista säätelevät seuraavat ympäristöministeriön asetukset:

- asetus asuin-, majoitus- ja työtiloista
- energiatodistusasetus liitteineen
- asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta
- asetus uuden rakennuksen sisäilmastosta ja ilmanvaihdosta
- asetus rakennusten kosteusteknisestä toimivuudesta
- asetus rakennusten paloturvallisuudesta
- asetus rakennuksen ääniympäristöstä
- asetus uuden rakennuksen energiatehokkuudesta sekä lisäksi valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä.

3.10 Saavutettavuusdirektiivi ja laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

Saavutettavuudella tarkoitetaan, että verkkosivut ja mobiilisovellukset sekä niiden sisällöt ovat sellaisia, että kuka tahansa voisi niitä käyttää ja ymmärtää, mitä niissä sanotaan.

Euroopan neuvoston direktiivissä julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta säädetään julkisen hallinnon verkkopalveluiden saavutettavuudesta.

Lisäksi saavutettavuudesta säädetään digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetussa laissa. Julkinen hallinto veloitetaan laissa tarjoamaan asiakkailleen mahdollisuuden viestiä viranomaisten kanssa sähköisesti.

4 JOENSUUN KAUPUNGIN VAMMAISNEUVOSTO

Vammaisneuvosto on Joensuun kaupungin ja sen alueella toimivien vammaisten, pitkäaikaissairaiden, heidän omaistensa ja vammaisjärjestöjen välinen yhteistyöelin. Vammaisneuvoston kokoonpanosta ja tehtävistä määrätään kaupunginhallituksen hyväksymässä vammaisneuvoston toimintasäännössä.

Vammaisneuvoston kokoonpano

Kaupunginhallitus valitsee toimikaudekseen vammaisneuvostoon kuusi jäsentä ja heille henkilökohtaiset varajäsenet.

Vammaisneuvoston jäsenistä ja varajäsenistä neljä valitaan Joensuun vammaisia ja pitkäaikaissairaita edustavien järjestöjen neuvottelukunnan ehdottamista henkilöistä. Lisäksi vammaisneuvostoon valitaan kaksi kaupunginhallituksen nimeämää jäsentä ja heidän varajäsenensä.

Vammaisneuvoston kokoonpanoon ei sovelleta tasa-arvolain vaatimuksia. Joensuussa on pidetty tärkeänä sitä, että vammaisneuvostossa olisi edustettuna mahdollisimman moni vammaisjärjestö.

Kaupunginhallitus valitsee vammaisneuvoston jäsenistä puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Vammaisneuvoston tehtävät

Vammaisneuvoston tehtävänä on:

- seurata vammaisten henkilöiden elinoloihin vaikuttavaa yhteiskunnan päätöksentekoa
- seurata vammaisten henkilöiden elinolojen kehitystä Joensuun kaupungissa
- edistää vammaisten yhdenvertaista osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten koulutukseen, työhön, sosiaali- ja terveyspalveluihin, asumiseen sekä kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintoihin
- tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja vammaisten henkilöiden elämiseen ja suoriutumiseen liittyvissä asioissa

- tehdä yhteistyötä kaupungin toimialojen, Siun soten vammaispalvelujen ja muiden organisaatioiden kanssa vammaisten elinolojen parantamiseksi
- järjestää itse ja muiden toimijoiden kanssa yhteistyössä toimialaansa liittyviä koulutus- ja seminaarilaisuuksia.

Vammaisneuvoston ja muiden toimielinten/toimialojen yhteistyö

Yhteistyö kaupungin toimialojen kanssa

Vammaisneuvoston ja kaupungin toimialojen yhteistyö on parantunut viime aikoina. Toimialat ovat pyytäneet vammaisneuvostolta useita lausuntoja ja ottaneet päätöksissään huomioon vammaisneuvoston kannanotot. Vammaisneuvoston edustajia on pyydetty kokemusasiantuntijoiksi moniin esteettömyyskartoituksiin. Toimialojen edustajat myös kutsutaan vammaisneuvoston kokouksiin kertomaan ajankohtaisista asioistaan.

Vammaisneuvoston edustajat ovat käyneet kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen neuvottelukunnassa kertomassa toiminnastaan ja lisäksi valtuustoesittelyn järjestäminen on vireillä. Vammaisneuvosto pyrkii lisäämään tunnettuuttaan tulevaisuudessa kaupungin muissakin toimielimissä tapahtuvilla vierailuilla sekä osallistamalla erilaisiin tapahtumiin.

Yhteistyö Siun soten kanssa

Siun soten vammaispalvelut ja Siun soten jäsenkuntien vammaisneuvostot tekevät säännöllistä yhteistyötä vammaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden varmistamiseksi. Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaat, saavutettavat vammaisten palvelut. Siun sotessa on tavoitteena kehittää uusia käytäntöjä asiakkaiden osallisuuden lisäämiseksi. Vammaispalveluissa pyritään vahvistamaan vammaisten osallisuutta käyttämällä kokemusasiantuntijoita palvelujen hankintaprosesseissa. Lisäksi vammaispalvelun edustajia pyydetään vammaisneuvostojen kokouksiin kertomaan ajankohtaisista asioista.

Vammaispalveluissa odotetaan parhaillaan vammaislainsäädännön historiallista muutosta. Muutokseen pyritään valmistautumaan ennakkoon yhdessä asiakkaiden, heidän läheistensä ja vammaisneuvostojen kanssa. Tulevassa historiallisessa tilanteessa vammaisneuvostojen ja vammaispalvelun yhteistyö, vuorovaikutus ja viestintä ovat ratkaisevassa roolissa onnistuneen muutoksen läpiviemisessä.

5 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TEEMAT JA KESKEISET PERIAATTEET

Keskeisiä vammaispolitiikan teemoja ovat:

- vammaispalvelut
- omaishoito
- asuminen ja toimintaympäristö
- vapaa-aikatoiminta
- koulutus ja työllistäminen
- viestintä.

Tärkeitä noudatettavia periaatteita ovat:

- yhdenvertaisuus
- osallisuus
- esteettömyys
- saavutettavuus
- riittävä, tehokas ja selkokielineen viestintä.

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan tai vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuus viittaa syrjinnän kieltoon ja ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä.

Osallisuus merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista ja yhteiskunnan palveluista osalliseksi pääsemistä.

Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen ympäristön, kuten rakennusten, ulkoalueiden ja julkisten liikennevälineiden esteettömyyttä.

Saavutettavuudella tarkoitetaan yleensä ”aineetonta” ympäristöä, kuten esimerkiksi mahdollisuutta valita viestinnässä kommunikoinnin tapa ja asiakaspalvelutilanteessa palvelun tapa.

Yhteistä näille kahdelle viimeksi mainitulle käsitteille on, että niin fyysisen kuin aineettomankin ympäristön pitäisi olla kaikille sopivia riippumatta ihmisen toimintakyvystä (liikkuminen, kuulo, näkeminen ja henkinen toimintakyky).

Viestinnän kantavia arvoja ovat avoimuus, ennakoivuus, tasapuolisuus, saavutettavuus ja vuorovaikutteisuus. Kaikille käyttäjille pitää turvata tasavertaiset mahdollisuudet käyttää digitaalisia palveluita riippumatta kuulo- tai näkökyvystä, motorisista vaikeuksista tai muista toimintarajoitteista.

6 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN KONKREETTISET TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-ESITYKSET

6.1 Vammaispalvelut

Vammaispalvelujen saavutettavuus

Tavoite: Turvataan jokapäiväisen elämän vaatimat riittävät ja laadukkaat vammaispalvelut vammaisille henkilöille.

Toimenpiteet:

- Vammaispalvelulain mukaiset vammaispalvelut tuottaa Joensuussa Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä eli lyhemmin Siun sote. Kaupungin vammaisneuvosto tekee yhteistyötä Siun soten kanssa mm. an-

tamalla lausuntoja ja tekemällä esityksiä Siun soten vammaispalveluille. Siun soten vammaispalvelujen edustajia kutsutaan tarvittaessa vammaisneuvoston kokouksiin.

Kuljetuspalvelut

Tavoite: Kehitetään kuljetuspalveluja varmemmiksi ja paremmin toimiviksi.

Toimenpiteet:

- Siun sote ja MYK kehittävät kuljetuspalveluja asiakaskyselyjen avulla
- Siun sote ja MYK käyttävät kuljetuspalvelujen kilpailutusprosessissa hyväksi vammaisneuvoston asiantuntemusta.

Tärkeätä kuljetuspalveluissa on asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioonottaminen.

Ongelmaksi on koettu se, että taksi pitää tilata vähintään 1,5 tuntia ennen matkaa. Toisinaan kyyti ei ole tullut sovituksessa ajassa tai ei ollenkaan. Vammaisneuvosto on omalta osaltaan informoinut Siun sotea ja MYK:iä näistä epäkohdista ja niitä on pyritty poistamaan mm. tiedottamisen avulla. Yhteistyötä näissä asioissa jatketaan edelleen kuljetuspalveluiden kehittämiseksi.

Seudullinen joukkoliikennejaosto on pyytänyt vammaisneuvostolta lausuntoa Noutopoika-liikenteen kilpailutusprosessissa kalustovaatimuksista. Tätä hyvää tapaa on syytä jatkaa.

Palveluasuminen

Tavoite: Vaikutetaan siihen, että vammaisilla henkilöillä on valinnanmahdollisuus asuinpaikkansa ja asumismuotonsa suhteen. Kehitetään palveluasumista siten, että vammaisen henkilö tulee palveluasunnossa toimeen.

Toimenpiteet: Joensuun kaupunki valmistelee vuosittain ikääntyvien ja erityisryhmien asumisen toimeenpano-ohjelman seuraavaksi kolmeksi vuodeksi. Oh-

jelmassa on oma osionsa vammaisryhmien asumisen tilanteesta ja kehityssuunnasta lähivuosina. Uudisrakentamistarve käydään läpi tässä yhteydessä Siun Soten vammaispalvelujen kanssa.

Asukkaan henkilökohtaisten tarpeiden tulee määrittää se, minkälainen palveluasunto varusteineen hänelle annetaan. Kun palveluasunnoissa tehdään muutostöitä, pitäisi tällöin keskustella asukkaan kanssa ja ottaa huomioon hänen henkilökohtaiset tarpeensa. Mahdolliset erimielisyydet vuokranantajan ja asukkaan välillä tulee sovittaa.

Henkilökohtainen apu

Tavoite: Turvataan riittävä ja vaikeavammaiselle henkilölle parhaiten sopivan järjestämistavan mukainen henkilökohtainen apu kaikissa tilanteissa, myös avustajien lomien aikana.

Toimenpiteet:

Kuulovammaiselle henkilölle pitäisi tarvittaessa osoittaa sellainen avustaja, joka osaa viittomakieltä.

Henkilökohtaisen avustajan pitäisi toimia asiakasta kuunnellen, ei aina tiukkojen sääntöjen mukaan. Avustettavalla pitää olla päätösvaltaa siihen, mitä tehdään.

Henkilökohtaisen avun järjestämisestä Joensuussa vastaa Siun sote. Henkilökohtainen apu voidaan järjestää kolmella tavalla:

1. Työnantajamalli

Henkilö voi toimia itse työnantajana ja palkata itselleen henkilökohtaisen avustajan. Siun sote korvaa vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset lakisääteisine maksuineen sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut.

2. Palveluseteli

Siun sote antaa vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa tarkoitettu palvelusetelin, jonka arvo on kohtuullinen. Henkilö hankkii avustajapalvelut tällä palvelusetelillä.

3. Oma tai ostopalvelu

Siun sote järjestää henkilökohtaisen avustajan joko oman avustajakeskuksen kautta tai kilpailutettujen palveluntuottajien joukosta.

Siun sote valitsee oikean järjestämistavan yhteistyössä vaikeavammaisen henkilön kanssa. Järjestämistavan on edistettävä vaikeavammaisen henkilön itsenäistä elämää ja yhdenvertaisuutta muiden kanssa.

6.2 Omaishoito

Omaishoidossa tavoitteena pitää olla erilaisten omaishoitotilanteiden tunnistamisen parantaminen ja tilapäishoidon tarjonnan kehittäminen.

6.3 Asuin- ja toimintaympäristön esteettömyys

Tavoite: Tuetaan kotona asumisen mahdollisuutta ja toimintaympäristön esteettömyyttä.

Toimenpiteet:

- ennakoidaan vammaisasuntojen tarve keskeisille palvelujen lähellä oleville paikoille
- tuetaan kotona asumista avustajan, kotona tehtävien muutostöiden ja hankittavien apuvälineiden turvin
- turvataan julkisten rakennusten ja yleisten alueiden esteettömyys ensisijaisesti jo suunnitteluvaiheessa
- tehdään aktiivisesti kiinteistöjen esteettömyysarviointeja

- tutkitaan vessapassin käyttöönoton mahdollisuus kaupungin kiinteistöissä
- turvataan esteetön liikkuminen kunnossapidon keinoin.

Kaupunginhallitus hyväksyy vuosittain ikääntyvien ja erityisryhmien asumisen toimeenpano-ohjelman seuraaviksi kolmeksi vuodeksi. Ennen ohjelman hyväksyntää kaupunginhallitus on pyytänyt siitä mm. vammaisneuvoston lausunnon. Tämä käytäntö on hyvä ja sitä jatketaan.

Kotona asumista tuetaan mm. erityisryhmien asumisen toimintaohjelman mukaisella rakentamisella ja Siun soten sosiaalipalvelujen toiminnoilla (henkilökohtainen avustaja, kodin muutostyöt ja apuvälineet sekä omaishoitosopimukset).

Vammaisneuvosto ja kaupungin rakennusvalvonta ovat sopineet vuoden 2020 alussa, että niistä julkisten rakennusten rakentamissuunnitelmista, jotka sijaitsevat keskeisellä paikalla ja joiden käyttäjämäärä on suuri, pyydetään vammaisneuvostolta lausunto. Rakennusvalvonta on pyytänyt vammaisneuvostolta vuonna 2020 lausunnon asemanseudun pysäköintitalon rakennussuunnitelmista ja keskussairaalan muutostöiden rakennussuunnitelmista. Lisäksi kaupungin tilakeskus on pyytänyt vammaisneuvostolta lausuntoa Mehtimäkihallin rakennussuunnitelmista ennen rakennusluvan hakua. Näitä hyväksi koettuja käytäntöjä jatketaan.

Vammaisneuvosto on sopinut vuonna 2020 myös kaupunkirakennepalvelujen kanssa, että kaupunkirakennepalvelut lähettää vammaisneuvostolle tiedot yleisten alueiden (kadut, puistot, torit yms.) rakentamissuunnitelmista, ja vammaisneuvosto kommentoi näitä harkintansa mukaan. Myös tätä hyväksi koettua käytäntöä jatketaan.

Vammaisneuvoston edustajat osallistuvat aktiivisesti kokemusasiantuntijoina niin julkisten kuin pyydetäessä myös yksityisten rakennusten esteettömyyskartoituksiin. Vammaisneuvoston edustajat ovat osallistuneet mm. Hotelli Vaakunan esteettömyysarvioinnin tekoon, ja vammaisneuvosto on laatinut Joensuun

Kaupunkikeskustayhdistykselle listan asioista, jotka tulee olla kunnossa, jotta liike olisi esteetön asioida. Yhdistys liitti listan jäsenkirjeeseensä.

Kaupunkirakennepalvelut turvaa yleisten alueiden esteettömyyden hyvällä kunnossapidolla. Erityisesti huomiota kiinnitetään invapysäköintipaikkojen esteettömyyteen talvella.

Asuin- ja toimintaympäristön esteettömyys kuulovammaisten osalta

Yhtenä ongelmana on, että monista julkisista rakennuksista puuttuu induktiosilmukka tai se on olemassa, mutta ei toimi kunnolla tai jopa ei ollenkaan. Lisäksi on rakennuksia, joissa ei ole induktiojärjestelmän toiminnasta vastaavaa henkilöä tai häntä ei ole koulutettu kunnolla järjestelmän käyttöön. Jokaiselle rakennukselle, jossa on induktiosilmukka, tulee määrätä tämän toiminnasta vastaava henkilö, joka myös koulutetaan järjestelmän käyttöön. Kaupunki pyrkii omalla toiminnallaan parantamaan nykyistä tilannetta esimerkiksi vammaisneuvoston järjestämällä yhteisellä koulutuksella.

Kaupungin palvelupisteille sekä kokous- ja kulttuuritiloihin hankitaan induktiojärjestelmiä tarpeen mukaisesti.

Kaikuvat tilat vaikeuttavat kuulemista, minkä takia erityistä huomiota tulee kiinnittää tilojen akustiikkaan.

Kaupungin asiakaspalvelupisteet tulee aina sijoittaa hälyttömiin tiloihin ja niissä tulee välttää taustamusiikin soittoa, koska se haittaa kuulovammaisten henkilöiden kuulemista.

Asuin- ja toimintaympäristön esteettömyys näkövammaisten osalta

Sekä talojen että ympäristön rakentamisessa tulee huomioida näkövammaisten tarpeet. Talonrakennuksessa tämä tarkoittaa mm. oikeanlaista värytystä ja kontrasteja, riittävää valaistusta sekä selkeitä opasteita. Rakennussuunnittelussa tärkeitä asioita ovat ovien ja portaiden sijoittelu sekä havaittavuus ja helppokul-

kuisuus. Hissien painikkeet on hyvä merkitä kohokirjaimin ja ääniopasteiden käyttöä on hyvä lisätä. Kynnykset tulisi merkitä niin, että ne havaitaan.

Julkisissa tiloissa yleistyvät ilmoittautumis-, laina- ja lippuautomaatit (kirjastot, julkisen liikenteen tilat, sairaalat, terveyskeskukset) ovat näkövammaiselle haaste tai jopa täysin ylittämätön este. Niissä ei useinkaan ole puhetoimintoa, eivätkä nämä saisi korvata täysin mahdollisuutta asioida ihmisen kanssa. Myös vuoronumerojärjestelmä voi estää näkövammaisten itsenäisen asioinnin (esim. Carelicum).

Näkövammaisten kannalta jalkakäytävien reunuskivet teiden risteyksissä eivät saa olla liian korkeita. Reuna pitää kuitenkin olla, jotta sen tuntee kepillä tai opaskoira tunnistaa reunan, jotta näkövammaisen henkilö ei kävele autojen eteen. Tällainen tilanne voi olla kävelykatujen kaltaisissa kohteissa.

Myös Joensuussa viime aikoina lisääntyneet kiertoliittymät ja pyöräilykaistat ovat osalle ongelmallisia. Kiertoliittymässä suojatiet eivät ole suorassa linjassa jalkakäytävän kanssa, mikä voi vaikeuttaa oikean kohdan löytämistä. Kiertoliittymistä puuttuu myös liikennevalojen tuoma ääniohjaus, joka kertoisi milloin tielle astuminen on turvallista. Vilkasliikenteisillä suojateilla olisi hyvä olla ääniopasteita.

Pyöräilykaistat voivat vaikeuttaa näkövammaisten turvallista liikkumista, sillä ne eivät aina erotu kepin käyttäjälle etenkin talvella. Näkövammaisen voi tietämättään harhautua pyöräilykaistalle, mikä altistaa yhteentörmäyksiin pyöräilijöiden kanssa. Näiden ongelmien esilletuonnin tavoitteena ei ole vastustaa pyöräilykaistoja tai kiertoliittymiä itsessään, vaan korostaa, että jo ko. kohteiden suunnitteluvaiheessa otettaisiin huomioon näkemisesteiset jalankulkijat. Ongelmien poistaminen kokonaan on erittäin haasteellista, mutta esimerkiksi tunteiltaan erilaisten päällysteiden tai kivetysten käyttäminen voi olla hyödyksi. Jos esimerkiksi pyöräilykaista tuntuu jalalla tai kepillä kokeiltaessa selvästi erilaiselta kuin jalankulkijan puoli, niin se voi estää väärälle kaistalle harhautumisen. Eri väristen pintojen käyttö voi auttaa heikkonäköisiä hahmottamaan erilliset kaistat tai suojateiden sijainnit.

On tärkeää, että kaupungin internet-sivut ovat saavutettavat myös näkövammaisten apuvälineillä.

6.4 Vapaa-aikatoimintojen saavutettavuus

Tavoite: Lisätään kulttuuri-, liikunta- ja muiden vapaa-aikapalvelujen saavutettavuutta kaupungissa.

Toimenpiteet:

- EU:n vammaiskortin tunnettavuuden lisääminen viestinnän keinoin ja ”markkinoinnin” tekeminen. Ilmoitetaan kaupungin kulttuuri- ja liikuntapaikat vammaiskorttikohteiksi
- kulttuuri-, liikunta- ja muiden vapaa-aikatoimintojen tilojen rakentamissuunnitelmia ja kalustoa/laitteita koskevien lausuntojen pyytäminen vammaisneuvostolta
- kulttuuri-, liikunta- ja muiden vapaa-aikatoimintojen tiloja koskevien esteettömyyskartoitusten tekeminen käyttäen hyväksi vammaisneuvoston kokemusasiantuntijoita

Joensuussa käytössä olevat vammaisliikunta- ja vammaisavustajakortit on tarkoitettu vammaisille ja pitkäaikaissairaille joensuulaisille henkilöille. Niiden tarkoituksena on kannustaa omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen.

Vammaisliikuntakortti mm. oikeuttaa kortinhaltijan sekä yhden avustajan ilmaiseen uintiin ja kuntosalikäyntiin Vesikossa ja Rantakylän uimahallissa. Maaseutualueilla vammaisliikuntakortilla pääsee maksutta liikuntapalveluiden kuntosaleille.

Vammaisavustajakortti myönnetään henkilölle, jonka kohdalla vammaisliikuntakortin kriteerit eivät täyty. Vammastaan tai sairaudestaan johtuen hän ei kuitenkaan pysty omin avuin selviytymään uimahallissa tai kuntosalilla, vaan tarvitsee mukaansa avustajan. Vammaisavustajakortti käy Vesikossa, Rantakylän uima-

hallissa ja maaseutualueiden kuntosalien yleisövuoroilla. Avustajalta ei peritä maksua, mutta kortinhaltija maksaa sisäänpääsymaksun. Kortti oikeuttaa yhden avustajan mukanaoloon.

Vammaisneuvosto järjesti syksyllä 2018 yhteistyössä Vammaiskorttitoimiston kanssa EU:n vammaiskorttia koskevat koulutustilaisuudet sekä palveluntuottajille että niiden käyttäjille. Vammaisneuvosto on myös markkinoinut korttia mm. vuoden 2019 Parafestin yhteydessä omalla osastollaan. Vammaisneuvosto päätti esittää kokouksessaan 13.2.2020 kaupungin kulttuuri- ja liikuntalautakunnalle, että kaupungin liikuntapaikat ilmoitettaisiin EU:n vammaiskorttikohteiksi. Pyritään tulevaisuudessa lisäämään EU:n vammaiskortin käyttöönottoa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Kaupungin tulisi toimia tässä suunnannäyttäjänä.

Rakennussuunnitelmia koskevia lausuntoja on käsitelty luvussa 6.3.

Vammaisneuvoston edustajat olivat vuonna 2019 mukana Culture Open-hankkeessa osallistuen kokemusasiantuntijoina kaupungintalon, Taidemuseo Onnin, Pohjois-Karjalan museo Hilman, Carelicumin, pääkirjaston ja yliopiston Carelia-salin savutettavuuskartoitusten tekoon. Lisäksi vammaisneuvoston edustajat osallistuivat Kynnyksetön kirjasto -hankkeeseen olemalla kokemusasiantuntijoita Pyhäselän omatoimikirjaston saavutettavuuskartoituksen teossa. Vammaisneuvoston edustajilla oli merkittävä rooli kummankin saavutettavuuskartoituksen teossa.

Vammaisneuvosto antoi vuonna 2017 lausunnon Virkistysuimala Vesikon allashissin hankinnasta. Liikuntapalvelut hankki vammaisneuvoston lausunnon mukaisen allashissin.

6.5 Koulutus ja työllistäminen

Tavoite: Tuetaan vammaisten henkilöiden tasavertaisia koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia.

Toimenpiteet:

Koulutus:

Yksi Joensuun kaupungin koulutuspalveluiden painopisteistä vuosille 2017 - 2021 on Kaikille yhteinen koulu –ajatus. Lähtökohtaisesti tämä tarkoittaa sitä, että kaikki lapset aloittavat perusopetuksen osoitteenmukaisessa lähikoulussansa, jonne tarvittavat tukitoimet järjestetään. Lähikoulu tukee lapsen ja hänen ympäristönsä vuorovaikutusta - mm. ystävyysuhteiden kehittymistä - koska lapsi viettää kouluaikinsa ja vapaa-aikansa samassa ympäristössä. Lähikoulussa oppilas tutustuu naapurustonsa lapsiin ja saa mahdollisuuden kuulua luonnollisen ympäristönsä kaveripiiriin. Näin lapsi on luontevammin osa ympäristöään. Lähikouluperiaatteessa oppilaat käyvät koulua osoitteenmukaisessa lähikoulussansa, mutta voivat tarvittaessa opiskella siellä oman koulunsa pienluokassa.

Inklusio on lähikouluperiaatetta pidemmälle viety ajatus. Siinä kaikki oppilaat ovat kirjoilla yleisopetuksen luokissa ja saavat tarvitsemansa tuen osana omaa yleisopetuksenluokkaansa. Tämä tarkoittaa sitä, että luokahuoneessa voi olla luokanopettajan tai aineenopettajan rinnalla opiskelua tukemassa esimerkiksi erityisopettaja ja koulunkäynninohjaaja.

Inklusiivisessa opetuksessa opetus etenee yksilöllisesti oppilaan taitotason mukaisesti. Erityisen tuen oppilaille tehtävä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) on työväline opetussuunnitelman muokkaamiseen kullekin oppilaalle sopivaksi. HOJKS sisältää muun muassa

suunnitelman oppilaan yksilöllisistä oppimistavoitteista, menetelmistä sekä tarvittavista tukitoimista.

Kasvatustieteelliset tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset ja nuoret hyötyvät sekä tiedollisesti että sosiaalisesti koulunkäynnistä, joka on järjestetty erottelematta lapsia toisistaan. Yhdessä oppiminen poistaa myös ennakkoluuloja, pelkoja ja syrjiviä asenteita. Se luo edellytyksiä ystävyyden ja keskinäisen arvostuksen kehittämiseksi ja rakentaa tasa-arvoista yhteiskuntaa, jossa kunnioitetaan ihmisten erilaisuutta ja oikeutta täysivaltaiseen toimintaan.

Vaikkakin tavoitteena on kaikille yhteinen koulu, on Joensuussa edelleen myös erityisluokkia, jotka voivat sijaita jossakin muualla kuin oppilaan lähikoulussa. Näitä ovat mm. kehitysvammaisten lasten ja nuorten opetusryhmät, jotka toimivat Utrassa (2), Pataluodossa (2), Nepenmäellä (4), Hammaslahdessa (2), Karsikossa (1) sekä Uimaharjussa (1). Edellä mainittujen lisäksi kehitysvammaisia oppilaita opiskelee myös lähikoulujensa pienluokissa. Kehitysvammaisten oppilaiden lisäksi perusopetuksessamme opiskelee näkö-, kuulo- ja liikuntavammaisia oppilaita.

Yksi keskeisimmistä asioista Joensuulaisten kehitysvammaisten oppilaiden opetusjärjestelyiden kehittämistä viime vuosina on ollut lasten koulunkäynnin mahdollistaminen kaupungin kouluissa entisen laitospalvelun sijaan. Tämä on edellyttänyt huolellista uusien koulujen sekä palveluiden suunnittelua yhdessä vammaispalveluiden kanssa sekä opetus- ja ohjaajahenkilöstön lisäkoulutusta. Tällä hetkellä osa henkilökohtaisista koulunkäynninohjaajista on lähihoitajia, jolla varmistetaan hoidollinen osaaminen. Kaupunki on palkannut myös viittomakielentaitoisia opettajia ja ohjaajia. Viittomakielienopetusta ostetaan myös Valterilta. Kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä myös Honkalampikeskuksen kanssa.

Työllistäminen

Joensuussa on käynnissä useita työllistymiseen liittyviä hankkeita.

Vuonna 2019 alkaneen kaupungin hallinnoiman **Luotsi-hankkeen** alkuperäisenä tavoitteena oli puolittaa Joensuun työttömyysprosentti kesäkuuhun 2022 mennessä. Tämä tarkoittaisi työttömyysprosentin laskua 8,5:een. Lisäksi pitkäaikaistyöttömien määrä putoaisi tuolloin 15 prosenttiin. Hanke tarjoaa henkilökohtaista tukea, ohjausta ja valmennusta kaikille työhön suuntaaville joensuulaisille. Hankkeessa kootaan työllisyyttä edistäviä palveluita saman katon alle kauppakeskus Centrumiin. Yhteistyössä ovat muun muassa Siun sote, KELA, oppilaitokset, TE-toimisto ja Business Joensuu. Hankkeen duuniagentit tekevät tiivistä yhteistyötä työnantajien kanssa.

Tärkeätä on, että Luotsi-hankkeessa parannetaan myös vammaisten henkilöiden työllistämistä. Luotsin duuniagenteilla on erityistä osaamista osatyökykyisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksien kartoittamiseen. Kaupungin työllisyyspalvelut tekevät yhteistyötä ammattioppilaitos Luovin sekä Riverian kanssa opiskelijoiden työelämäsiirtymien edistämiseksi. Uusia avoimille työmarkkinoille polkuja mahdollistavia työmahdollisuuksia tarjotaan kaupungin tulevissa Taitamo-toiminnoissa, joita kehitetään korvaamaan perinteistä työpajatoimintaa. Kaupungin hallinnoima **Topakka-hanke** tarjoaa työkykykoordinaattorin palveluja työttömien työ- ja toimintakyvyn selvittämiseksi sekä kehittää yhteistä toimintamallia Siun soten, Kelan ja TE-palvelujen kanssa.

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys on **Tarmo-hankkeessa** koonnut yhteen osatyökykyisten kanssa työskenteleviä ammattilaisia suunnittelemaan, miten osatyökykyisten työllistymistä voidaan parantaa.

Vammaispalvelujen kautta järjestettävä avotyö on tavallisilla työpaikoilla tehtävää työtä, mutta sitä ei tehdä työsopimussuhteessa, jolloin työstä ei makseta palkkaa, vaan hyvin pientä työosuusrahaa. Tämä asettaa kehitysvammaiset

henkilöt eriarvoiseen asemaan muihin verrattuna. Tavoitteena pitää olla tuettu työ.

6.6 Viestintä

Tavoite: Viestitään vammaisten ihmisten elämään vaikuttavista asioista ja palveluista siten, että viestintä tavoittaa ko. henkilöt, julkisen ja yksityisen sektorin palveluntuottajat sekä kaupunkilaiset mahdollisimman hyvin.

Toimenpiteet:

- Vammaisneuvostolla on omat, joskin tällä hetkellä suhteellisen vaatimattomat internet-sivut. Näiden sivujen sisältöä ja tunnettavuutta kehitetään
- Kaupungin nettisivut julkaistaan nyt suomen lisäksi myös englanniksi, mutta tulevaisuudessa myös ruotsiksi ja venäjäksi. Sivujen selkokielisyyteen kiinnitetään huomiota
- Kaupunki tuottaa myös viittomakielellä videoituja uutisia. Nämä uutiset myös spiikataan ja tekstitetään
- Viestintä on kaksisuuntaista; kaupungin nettisivuille voi esittää vammaisia henkilöitä koskevia kysymyksiä, joihin vastataan. Keskustelua käydään myös sosiaalisen median Facebookissa ja Twitterissä
- käytetään vammaisneuvoston tiedottamisessa nykyistä paremmin hyväksi Joensuun Uutisten sekä sähköistä että paperista versiota
- kirjoitetaan aktiivisesti vammaisalan ajankohtaisista asioista paikallisissa lehdissä
- järjestetään kaupungin työntekijöille koulutusta vammaisten henkilöiden kohtaamisesta ja selkokielisyydestä

7 SEURANTA

Vammaisneuvosto seuraa tämän vammaispoliittisen ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista kalenterivuositain ja laatii tästä raportin, joka saatetaan tiedoksi kaupunginhallitukselle.

Joensuun kaupungin vammaisneuvosto

Varsinaiset jäsenet: Liisa Karvinen (pj.), Arto Pippuri (vpj.), Salli Alajuuma, Risto Lång, Matti Maukonen ja Tarja Sarola

Varajäsenet: Merja Aro, Sari Hyvönen, Arja Pappinen, Simo Rauma, Risto Tanninen ja Eija Virkkala

Sihteeri: Pertti Virolainen, 1.1.2021 alkaen Anne Keränen

Asiantuntijat: Tuula Mertanen ja Ritva Silvennoinen

Vammaispoliittisen ohjelman kannen kuva: Sari Hyvönen

Vammaisalan toimijoita

- Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE, <https://vane.to/etusivu>
- Siun sote, <https://www.siunsote.fi/>
- Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, <https://www.pksotu.fi/>
- Pohjois-Karjalassa toimivat yhdistykset, <https://www.jelli.fi/>

Kirjallisuutta

- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja.
Julkaisija: Suomen YK-liitto, ykliitto.fi
- Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen
YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2018-2019
Julkaisija: Sosiaali- ja terveysministeriö, internet: stm.fi/julkaisut

